

ÇOCUKLAR İÇİN YAZILAN HER MANZUMEYE ŞİİR DENİR Mİ?

Lokman TURAN*
Bahadır GÜCÜYETER**

Özet: Bu çalışmada çocuk şiiri çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Çocuk şiiri konusunda yapılan tartışmalar irdelenmiş ve çocuk şiirini evrensel niteliklere götüren özellikler üzerinde durulmuştur. Çocuklar için yazılmış şiirlerle, yetişkinlere dönük yazılan şiirlerin nitelik bakımından örtüştüğü noktalarla, ayrıştığı kimi nitelikler incelenmiş, çocuk şiiri yazmanın zorlukları üzerinde durulmuş, çocuk şiiri yazan şairlerin şiir yazma metodları hakkında belli bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, edebiyat, şiir, çocuk şiiri, eleştiri

I. Giriş

Şiirin yüzlerce tanımı vardır ve her şair şiiri kendince tanımler. Pek çok kimse, şairlerin de gerçekte şiirin ne olduğunu bilmediği konusunda ısrar eder. Acaba hangi tür metinlere şiir denir? Melodisizliğin ötesinde, gerçek lirizmi tanımlamanın mükemmel bir yolu var mıdır?

Valery, düzyazıyı yürüyüşe, şiiri raksa benzetir. Yürüyüş gibi düzyazının da bir hedefi vardır. Raks da birtakım hareketlerden ibarettir. Fakat bu hareketlerin amacı başka bir yere varmak değildir. Bir insan oynayarak başka bir yere gidemez. Raks gibi şiirin de başka bir hedefi yoktur. Mallarme ise, “şiir, tesadüfün kelime kelime yenilmesidir.”¹ der. Bu sözü “tesadüfü sabırla aramak ve bulmak” şeklinde açıklayan Suut Kemal Yetkin, şiirin bir sabır işi olduğuna işaret eder.² Şair ve antolojist Liz Rosenberg’in şiir tanımı da benzer bir ifade kullanılır: “Şiir, bir çeşit şifredir ve bu şifrenin nasıl kırılacağını öğrenme pratiği yapmak da sabır işidir.”³

Yahya Kemal Beyatlı, “Şiirin nesirle de kabil olduğunu zannedenler gaflettedirler. Şiir muhakkak vezinle ve kafiye ile vücuda gelir. Şiir musikinin hemşiresidir, aletsiz teganni edilemez”⁴ sözleriyle, şiirin bir sesi olduğuna ve bu ses sayesinde de nesirden ayrıldığına dikkat çeker.

Kenneth Koch, şiiri okuyan ve yazarların ayrı bir dili olduğunu ve bu dilde musiki ve sesin, sentaks ve anlam kadar önemli olduğunu iddia eder. “Bu

* Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD.

** Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

¹ Suut Kemal Yetkin, “Şiir Üzerine Düşünceler” Varlık Yayınları, İstanbul, 1969, s. 9-10

² Yetkin, a.g.e, s. 9-10

³ Liz Rosenberg, The Invisible Ladder: An Anthology of Contemporary American Poems for Young Readers. New York: Henry Holt, 1996, s. 3

⁴ Yahya Kemal Beyatlı, Mektuplar Makaleler, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1990, s. 118

müzikal dil; benzetme, kişileştirme, meçhul şahıslara hitap etme, övünme, sırları ifşa etme, öğüt verme, sürekli değişme ve bir sanat eseri için söylenen şeyleri organize etme eğilimini yansıtır.”⁵

“Şairin lisanı nesir gibi anlaşılacak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisandır”⁶ ifadesiyle, şiir dilinin farklı bir yapısı olduğuna işaret eden Haşim, onun hem kendi dilinde nesre hem de başka dillere çevrilemeyeceği iddiasında bulunur. Anlam çevrilse de şiirdeki müzikalite bozulacak ve şiir sesini kaybedecektir.

Nasıl ki müziğin engin bir dizisi olduğunu kimse tartışmıyorsa, aynı şekilde serbest şiirin de geniş bir dizisi olduğunu hiç kimse tartışamaz.⁷ Fakat gerçek şiir, sadece müziğin klâsik kompozisyonu mudur? Bazıları bu konuda kesinlikle ısrarcı davranabilirler. Aslında bu müzik çok karmaşıktır ve çok farklı bir karakterdedir.

Koch, “Müzik, uzak yerlerden nefes aldırın ve ne olduğu tam bilinmeyen şeyler hakkında heyecanlandıran bir türdür. Şiirse, müzik alliterasyonunun belli türlerinin çok yüksek bir içeriğine sahiptir. Şiir, yukarıda dolaşıp duran bir şahinin ve Mesih’in, gökyüzünden yere inişlerinde güzellik meydana getiren ve içinde belirgin bir heyecan bulunan bir ses fırtınası yaratır. Bu ses fırtınası, büyük bir zenginlik oluşturur”⁸ sözleriyle şiirin nasıl bir evreni olduğuna işaret eder.

Emily Dickinson, “Bir şiirin, niçin şiirsel olduğunu ya da olmadığını gösteren bir analiz metodu bulunmamıştır. Şiir, yoğun his gibi bir şeydir ya da hiçbir şeydir.” der.⁹

Yukarıda sınırlı sayıda verilen tarifler, şiirde ses konusunun önemine işaret etmektedir. Bu tanımlara göre şiirle nesri birbirinden ayıran en önemli unsur sestir. Şiir bir müzik bestesi gibi, belli dizileri olan ve bu diziler sayesinde bambaşka bir müzik oluşturan türdür. Ahmet Haşim bu bakımdan şiirin başka dillere çevrilirse sesinin kaybolacağına işaret etmektedir. Kenneth Koch “şiir bir ses fırtınası yaratır”¹⁰ sözleriyle, şiirde güzellik unsurunun sesle ilgili bir mesele olduğuna dikkatleri çekmektedir.

Yetişkin edebiyatında şiirle, çocuk edebiyatında şiirin ortak noktası şiirin sesinde düğümlenmektedir. Bununla birlikte söyleyiş biçimi, tercih edilen sözcükler ve üslup bu iki kavramı birbirinden ayıran önemli noktalaradır.

⁵ Kenneth Koch, *Making Your Own Days: The Pleasures of Reading and Writing Poetry*. New York: Scribner, 1998, s. 75

⁶ Ahmet Haşim, *Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar, Bütün Şiirleri, Dergah Yayınları, İstanbul, 1987, s. 70-71*

⁷ Koch, a.g.e, s. 75

⁸ Koch, a.g.e, s.76

⁹ Glenna Sloan, *But Is It Poetry, Children’s Literature in Education*, Vol. 32, No. 1, 2001, p. 48

¹⁰ Koch, a.g.e, s.76

II. Çocuk Şiiri Nedir?

Çocuk şiiri, çocuklar için şiir mi? Çocuk diliyle yazılmış şiir mi? Veya “çocuk” ya da onunla ilgili unsurların geçtiği şiir midir? Bu konuda iki farklı görüş vardır. Birincisi, çocuk şiirinin çocuklar için yazıldığını iddia edenler, ikincisi “çocuk şiiri” diye bir kavramın olamayacağını savunanlar.

Araştırmacı Gıyasettin Altaş “çocuk” kavramının niteliğinin bir ayrım yapmayı gerektirdiğini söyleyerek “çocuk şiiri”ni bir zorunluluk olarak görür. Altaş’a göre, çocuklar için edebiyat ve çocuklar için şiir usta kalemlerce ele alınması gereken bir türdür.¹¹

Morag Styles, çocuk şiirlerinin, diğer sanatlar gibi, içinde şiirin de bulunduğu postmodern dünyanın bir parçası olduğunu belirtip, sanatın sınırları hakkında evrensel düşünceden yola çıkarak bazı sorular sorar ve zevkin sınırlarını keşfetmek bakımından, çocuk şiirlerinin büyük payı olduğunu iddia eder.¹²

Eleştirmen Lissa Paul, “şiirin, çocuğu olgunlaştıran ve geliştiren bir tür”¹³ olduğuna dikkat çeker.

Çocuğun estetik ve güzellik terbiyesi için şiir eğitimi şarttır. Fakat çocuklar için yazıldığı iddia edilen bazı şiirlerde, çocukların yaratıcı gücünü küçümseyen, estetik zevkini geliştirmeyen, aksine çocuktan gerçek şiir zevkini gaspeden kişiler tarafından çalakalem yazılan şiirler, çocuk kitap ve dergilerini işgal etmektedir. Zaten çocuk şiiri ve edebiyatı hakkındaki tartışmalar da bu noktada başlamaktadır.

Mehmet Kaplan “Çocuklar İçin Şiir”¹⁴ adlı makalesinde “İki kere iki dört eder./ Dünya dönüyor,/ bunu pekiyi biliyorum” şeklinde çocuğu küçümseyen bir söyleyişten hareketle “çocuk şiiri” kavramını reddeder. “Bununla birlikte okul sıralarında ezberlettirilen nice şiirler vardır ki çocuk, hafızasında bu şiirleri ezeli bir günah gibi taşıyacaktır. Bu, çocuğa atfedilen küçük sıfatından ileri gelme, bir küçümseme gayretidir sanırım.”¹⁵ Kaplan, çocuklara ezberlettirilen kötü şiirlerin çocuğu hayatı boyunca çirkine ve estetiksizliğe mahkûm edeceğini de belirtmektedir. Mehmet Kaplan, ayrıca, “çocuk şiiri” başlığının anlamsızlığı üzerinde durur. Kaplan, çocuklar için yazmak yerine, yetişkinler için yazılan şiirleri çocuklara okutmanın daha isabetli olduğunu söyler.¹⁶

Çocuğun yetişkin şiirleriyle eğitime başlanması gerektiğini düşünenlerden biri olan Edward Hirsch, sekiz yaşındayken, Emily Bronte’nin “Spellbound” adlı şiiri aracılığıyla şiirin etkisine nasıl girdiğini anlatır. Bir yetişkin gibi, şiirin nasıl yazıldığını öğrenir ve olgunlaşmış bir okuyucu gibi

¹¹ Gıyasettin Aytaş, “Çocuk ve Şiir”, (<http://w3.gazi.edu.tr/web/giyaytas/cocukvvesiir.htm>)

¹² Morag Styles, *From the Garden to the Street: Three Hundred Years of Poetry for Children*. London: Cassel, 1998, s. 26

¹³ Sloan, a.g.m, s. 48

¹⁴ Mehmet Kaplan, *Sevgi ve İlim*, Dergah Yayınları, 2002, s. 247

¹⁵ Kaplan, a.g.m, s. 246

¹⁶ A.g.e, s. 246

şiire tepki verir ve bir çocuk olarak, okuyup anladığı kelimeler karşısında dehşete kapılır. Bunun üzerine Hirsch, “Dil, karanlık bir güce sahiptir. Fakat bir çocuğun anlayamadığı kelime yoktur.”¹⁷ der.

“Çocuk şiiri” kavramına karşı çıkarak yetişkinler için yazılan şiirlerin çocuklara okutulabileceği görüşünü savunan bir başka yazar da Oğuz Kazım Atok’tur. Atok çocuk şiirinin çocukça olduğunu ve bu şiirlerin on yaşından önceki bir döneme bile yararlı olmayacağını düşünür. Atok, “Şiirin yüce anlamıyla çocuk şiiri diye kesin bir şiir gösterilemez. Şairler sık sık şiirin büyük kaynağı olan çocukça imgeler, simgeler, görüntüler kaynağına inerler, bu duru dünyadan pırıltılı dizeler yakalarlar. Bunlara çocuk şiiri demek yanlış olur”¹⁸ der. Atok sanatın çocuğa indirgenmesinden ziyade, çocuğun sanat düzeyini yükseltmek için yetişkin şiirleriyle eğitilmesi gerektiğine inanır.

Çocuklara yetişkinler için yazılmış şiirleri okutmanın bir anlamı olmakla birlikte, acaba çocuğun bu tür şiirleri anlamaya dönük çabası var mıdır? Böyle bir çaba yoksa çocuğu şiire hazırlamak için, deneme ve yanılma yoluyla, şiiri anlama konusuna asla başlangıç yapılamayacağı gerçeğini kabullenmek gerekir.

Yetişkinlerin hoşlandığı edebî eserleri çocuklara okutmayı düşünenlerin, çocukları “**yetişkin dalkavukluğu**” yapmaya zorladıklarını iddia eden Prof. Leland Jacobs, çocukların kendi ihtiyaç ve ilgilerinin olduğuna ve onlara göre edebî eserler yazmak gerektiğine işaret eder. Jacobs, çocuklara, yetişkinlerin hayranlık besledikleri bazı eski klasikleri beğenmek zorunda olduklarını açıkça söylemenin, işe yaramayacağını ve ters bir etki meydana getireceğini ifade eder. Prof. Leland Jacobs, gerçek şiirin özellikle çocuklar için mi, yetişkinler için mi, yoksa her ikisi için mi yazılıp yazılmadığını; aleladelinin içindeki mükemmellikten, çok kötüye kadar herşeyin tecrübe edilerek, ortaya konulduğu ayırıcı bir sınama yolu geliştirmek gerektiğini söyler.¹⁹

Bir öğretmen, öğrencilerinin, çoğu zaman kendi merak ve ilgilerinden uzak olduğunu söyledikleri için yedinci ve sekizinci sınıfların şiir müfredatından; Keats, Wordsworth, Whitman, Poe, Longfellow, Homer, Horace ve Sandburg gibi ünlü şairlerin şiirlerini çıkarmıştır. Öğretmen, çocuk şairleri tarafından yazılan öykülü şiirler ve mizahî dizeleri kendilerine tanıtarak çocukların kaygılarını ortadan kaldırmaya kadar, adı geçen şairlerin şiirlerini okuyan bu öğrencilerin; şiirden ömür boyu nefret etmelerinden kuşkulandığını ifade etmiştir.²⁰

Çocuk şiiri söz konusu olduğunda ne bir yetişkin olarak kalmak ne de çocuklaşmaya çalışmak doğrudur. Her şeyi kendi haliyle ele almak, sezmek ve yazmak gerekir. Yapmacıktan ve yapaylıktan uzak durmak suretiyle çocukça yazmak değil, çocuk duyarlılığını harekete geçirmek daha doğrudur. Ne

¹⁷ Edward Hirsch, How to Read a Poem. New York: Harcourt Brace, 1999, s. 64

¹⁸ Oğuz Kazım Atok, “Çocuk Yazını Diye Bir Şey Var Mı?”, Türk Dili, 1969, 20 (215), s. 641

¹⁹ Sloan, a.g.m, s. 53

²⁰ Sloan, a.g.m. s. 55

verdiğinizden çok, nasıl verdiğiniz önemli. Duyarlılığınız, üslûbunuz, söyleyişiniz, dili kullanma biçiminiz sizi çocuk edebiyatına yaklaştırır veya uzaklaştırır.²¹

Çocuk şiiri öyle bir noktada bulunmaktadır ki, bazen yazılan şiirlerin çocuk şiiri mi yoksa yetişkin şiiri mi olduğu konusunda bir karmaşa yaşanır. Çocuk şiirleri kapsamına alınan şiirlere bakıldığında, aslında çoğu şiirin çocuğa görelilik açısından pek de çocuklar için uygun olmadığı görülür. Konusunu, çocuk dünyasından ya da çocuksu uyumdan alması, bir eserin çocuklara dönük olduğunu gösterir mi? Yetişkinler için yazılan şiirlerde de masal ve ilgili unsurların yer alması çocuk şiirinin yetişkin şiirleriyle karışmasına neden olur. Bu ince ayrımı yapmak, özellikle çocuk şiiri antolojisi hazırlayan kişilerin görevidir.

Bazı şairler, çocuklar için yazmadıkları halde şiirlerinin çocuk şiiri kapsamına alınmasına karşı çıkar. “Çocuk şiiri diye bir ayrım yaparlar, bunları antoloji halinde de toplarlar. Benim de “Bakkalımız” adlı şiirim böyle bir antolojiye alınmıştı, bense onu herkes için yazmıştım”²² sözleriyle Atok, bazı şiirlerinin çocuk şiiri kapsamına alınmasına karşı çıkar. Şair Gökhan Akçiçek yaptığı bir söyleşide, “Ben edebiyatın küçüğü büyüğü olmayacağı kanısındayım. Ama böyle bir adlandırma var. Benim yazdıklarım da Çocuk Edebiyatı başlığıyla değerlendirildi. Bu durum benim isteğim dışında gelişti.”²³ Akçiçek, bu ifadeleriyle kendi şiirlerinin çocuk edebiyatı başlığıyla değerlendirilmesini yadırgamamakla birlikte, çocuk edebiyatı kavramının çocuklardan ziyade, yetişkinler tarafından belirlendiğini ileri sürer. Yazar Gıyasettin Aytaş, “Çocuk ve Şiir” başlıklı yazısında, şiirlerinde çocuk kelimesi geçtiği için bazı şairlerin şiirlerini, çocuk şiiri kapsamına alanları eleştirir: “Sadece çocuktan söz ettiği için, günümüzde hiç de çocuk için uygun olmayan birçok şiirin çocuk şiiri olarak kabul edilmesi yanlışlığından artık kurtulmak gerekmektedir. Çocuklar için hazırlanmış şiir antolojileri incelendiğinde bu durum daha net görülmektedir.”²⁴

Orhan Okay böyle bir karmaşayı gidermek için: “Çocuk edebiyatını iki açıdan ele almak lazım. Biri çocuklar için edebiyat, diğeri çocuk ruhunu aksettiren edebiyat”²⁵ şeklinde bir tasnif yapar. Fakat “çocuk ruhunu aksettiren edebiyat”ı çocuk edebiyatı kapsamında değerlendiren Okay’ın meseleyi çocuk edebiyatı açısından ele almasında bir kusur görülür. Öyleyse, “çocuk ruhunu yansıtan edebiyat”ı farklı bir şekilde değerlendirmek gerekir.

²¹ Tacettin Şimşek, “Çocuk Edebiyatı ve Dergiciliği”, Gonca Dergisi, Sayı: 18 Ocak - Şubat - Mart 2003

²² Atok, a.g.m., s. 641

²³ Şair Gökhan AKÇİÇEK ile Söyleşi, Ethem BARAN-Hakkı USLU, (yayim.meb.gov.tr/cocuk.htm - 26k)

²⁴ Aytaş, a.g.m., s. 55

²⁵ Müge Sucu Polat, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Şiirlerinde Çocuk Teması, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 20

Çocuk şiiri konusunda henüz ülkemizde tartışılmaya başlanmamış olsa da, batıda gündeme gelen bir başka konu, çocuğun doğal bir şair olup olmadığıdır.

On sekizinci yüzyılda yaşamış olan ünlü edebiyatçı Paul Hazard çocuğu “*edebiyatçı ve küçük sanatçı*” olarak niteler.²⁶ Paul Hazard’ın bu ifadesi, çocuksu ruhun dikkatleri ve dünyaya bakış açısıyla, sanatkârın bakışı arasında bazı benzerlikler olmasından kaynaklanır.

Şair Kenneth Koch, çocuğun doğal bir şair²⁷ olduğunu iddia eder. Koch’a göre, çocuklar şiir yazmak için doğuştan bir yeteneğe sahiptir. “Öğretme”, gerçekten meydana gelmesi arzu edilen şey için doğru bir kelime değildir. “Öğretme çocukların sahip oldukları şeyleri keşfetmelerine izin vermekten hoşlanmaktadır. Kendi kuvvetli hislerinin, spontane davranışlarının, hassasiyetlerinin ve tasasız yaratıcılıklarının melodisini duymaları için çeşitli yollar olduğu konusunda çocukları cesaretlendirerek, kafiyeli şiir yazmaya mecbur olmadıklarını söylemek gerekir.”²⁸ Koch şiiri, çocukların kendi isteklerini, yalanlarını ve rüyalarını serbestçe dışa vurmalarında bulur.

Myra Livingston, Kenneth Koch’la aynı fikirde değildir. Livingston: “Koch’un bir şair olarak, hüner işi olan şiirin ve vasıtalarının –ki eğer kafiye, en azından ölçü ve şekil yoksa- bunun ne demek olduğunu çocuklara daha iyi gösterebileceğini düşünüyorum. Koch, vezin, kafiye vs. gibi şiirin araçlarını ortadan kaldırmadan önce onların şiirdeki rollerini öğrenmek zorundadır. Bir tür olarak çocuk şiiri, katiyen evrensel düşünceye riayet etmelidir. Şiir, hüner isteyen bir iştir. Şair saygıdeğer olmalıdır. Bir şairin şiir zanaatını öğrenmesi ve pratik teknikleri bilmesi gerekir.”²⁹ der.

Çocuk şiiri konusunda batıda gündeme gelmeyen, fakat bizde “çocuk diliyle” yazılmış şiirler vardır. Bunlar çocukların dilinden alınma yansıma sözcükleri içeren şiirlerdir.

Divan ve halk edebiyatlarında “lisan-ı sıbyan” (çocuk dili) başlığıyla yazılmış bu manzumeler, çocukların çat pat konuşmaya başladıkları zaman söyledikleri veya öğrendikleri kelimelere yer vermektedir. “Çocuk dilini oluşturan kelimelerin bir kısmı, çocuk dilinde teşekkül etmekle birlikte, onların, daha çok anne ve çocuk çevresinin dilinde meydana geldiği söylenebilir.”³⁰ Çocuk diliyle yazılan bu şiirlerden bazıları aruz, bazıları da hece vezniyle kaleme alınmıştır. Örneğin:

²⁶Hikmet,ASUTAY,“Çocuk ve Gençlik Yazını ve Okuma Edimindeki İşlevi”, (www.kutuphanelergm.or.tr./edirnehalk-oluşum.)

²⁷ Koch, a.g.m, s. 75

²⁸ Koch, a.g.m, s. 195

²⁹ Myra Cohn Livingston, But Is It Poetry?, Part 2. The Horn Book Magazine. February 1976, s.24

³⁰ Amil Çelebioğlu, “Çocuk Diliyle Yazılmış Şiirler”, Millî Kültür, Kasım 1981 s. 29

Halk Şiirinde:

Küçücek uŐaŐa bebek
Patıcak demektir kötek
Hapıcık derler kapmaŐa,
Nam nam demektir yemek yemek

Oyunu el çıp etmektir
Çap çap da hammam demektir
Kınalı kedisi pisi,
Kuçu kuçu da köpektir

İyi Őeye derler cici
Korkar dersen geldi böcü
Bekçiye der tak tak baba
Kıh derler olsa kesici

Divan Şiirinde:

Tıfl-ı nazım kucuma gel götürüm
Hoppa seni
Ben fedâ eylemişem uğruna bu
Cân u teni

Bana bir muç verir isen sana bir
Me alayım
Bu pazarlık cicidir gel edelim
Dinle beni³¹

Bu manzumelerde geöen çocuk diline ait kelime ve kelime gruplarının bir kısmı, bugün unutulmuş, bir kısmı ise hâlâ yaşamaktadır. Fakat bu tarz Şiirleri nereye oturtacağız? Bu manzumeler çocuklar için ne anlam ifade eder? Çocuk bu manzumelerden hoşlanır ve onları benimser mi? Diyelim ki benimsedi bu çocuğun dil gelişimini aksatır mı? Yavuzer gerçek sözcük yerine sembolleri kullanarak çocuğun sembol kümeleri³² oluşturduğunu ve yetişkinlerin çocuk dilinde meydana gelen bu sembol ve sembol kümelerini benimsemelerinin, hatta kullanmalarının çocuklarda dil gelişimini geciktireceğini belirtmektedir.³³

³¹ Çelebioğlu, a.g.m., s. 30

³² Bu sembol ve sembol kümeleri Őunlardır: araba yerine “düt”, tren yerine “çuf çuf”, gezmek yerine “atta”, su yerine “du du”.

³³ Haluk Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 1999, s. 73

Bu nedenle çocuk diliyle yazılmış şiirleri çocuklara okutma konusunda ihtiyatlı davranmak gerekmektedir.

III. Çocuk Şiirlerinde Nitelik

“Çocuk ve Edebiyat” adlı bir kitabın yazarı olan Sedat Sever, bu konuda çocuğun ilgilerini, ihtiyaçlarını, dil evrenini göz önünde tutmak gerektiğini, hazırlanacak okuma metninin bunlarla örtüşmesinin bir zorunluluk olduğunu belirtir.³⁴

Çocuksulukla dilin acemice kullanımı son yıllarda sayısal artış gösteren sınıf dergilerinde bolca görülür. Çocuk dergilerinde yer alan bu şiirlerin pek çoğu öğretici bir amaçla kaleme alınmakta, çocukların anlama sınırlarını aşan kelimeler ve deyimler kullanılmakta ve bu nedenle de ortaya kuru ve sıkıcı manzumeler çıkmaktadır.³⁵

Çocuk şiirlerinde güdüleyici bir yaklaşım dildeki acemiliğin de büyük katkısıyla çocuksuluğu ve ilkelliği yansıtır. İngiliz eleştirmen, John Rowe Townsend, bu acemiliği, ilkelliği ve dilde rastgeleliği anlatmak için: “**afacan dizeler**”³⁶ şeklinde bir deyim türetir.

Şair ve antolojist Liz Rosenberg, “Bir Çocuğun Lirik Kitabı”nın ön sözünde: “Eğer bütün Noel yıllıklarını, okul süreli yayınlarını ve özellikle çocuklar düşünülerek yazılan dizeleri içinde barındıran dergileri tamamen satın alabilseydim, onları herkesin gözü önünde yakardım. Hem de bunu kendi ellerimle yapardım... Yanlış anlayışa göre, çocuklar gençlerden daha iyi olmadığı için, onlara çer-çöp benzeri şiirler yazılmasına izin vardır. Bugünlerde, çocuk şiirlerindeki artışa rağmen, bunların ne kadarı gerçek şiir olarak kabul edilebilir? Bu şairlerin şiirleri, çocukların hayatından, “gerçek şiiri” gasbetmiyor mu?” Rosenberg, gerçek şiirle tanıştırılması gereken çocuklar için yazılan şiirlerdeki niteliksizliği eleştirirken, çocukların ihtiyaç ve arzularına uygun bir şiir anlayışında ısrar eder.³⁷

Rosenberg’in “çocukların ihtiyaç ve arzularına uygun gerçek bir sanat olması gerektiği” konusundaki düşünceleri çocuk şiirinin yol haritası gibidir.

Çocuk şiiri yazabilmek için, çocuğun dünyasını, dilini ve anlatımını bilmek ve çocuğu anlamak gerekir. Aksi halde çocuktan bahsettiği için veya basit ve acemi söyleyişle şiir söylediği için bu şairlerin şiirlerini çocuk şiiri olarak kabul etmek yanlışlığımıza düşülebilir.³⁸

Turhan Baraz, “Çocuk Yazını Sorunlarına Yaklaşım” adlı makalesinde, çocukları eğitmeye dönük bazı eserlerle çocukları tanıştırmak görevini üstlenen yetişkinlerin gerçekçi yaklaşımı amaç edinmesi gerektiğine işaret eder. Baraz,

³⁴ Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, Kök Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 9-10

³⁵ Mustafa Ruhi Şirin, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 112

³⁶ Sloan, a.g.m, s. 52

³⁷ Liz Rosenberg, “Has Poetry For Kids Become A Child’s Garden Of Rubbish?” The New York Times Book Review, November 10, Section 7, 1991, s. 55

³⁸ Aytaş, a.g.m., s. 55

“...salt kurtla kuzu, aptal karga, ...gibi batı öykünmesi öyküler verilmemeli, ya da onların ardındaki olgu gözden kaçırılmamalıdır. Amacın yalnızca, hoşça vakit geçirtmek olmadığı gerçeğinin altı çizilebilmelidir. Bunu vurgulayabilirsek, çocuk doğru bilinçlenme ve değerlendirme yöntemini edinebilecektir”³⁹ der.

A. Form

Çocuk şiirleri serbest formda mı yoksa geleneksel kuralcı yapıda mı olmalıdır. Bu konuda da uzmanlar arasında bir görüş birliği yoktur. İbrahim Alaaddin Gövsa, çocuk şiirlerinin vezinli ve kafiyeli olması ve onlara serbest yazılmış şiirlerin okutulmaması gerektiğine inanır.⁴⁰ Enver Naci Gökşen ise, Gövsa'nın düşüncelerinin çok gerilerde kaldığını ve çocuklara serbest formda kaleme alınmış şiirleri de okutmak gerektiğini belirterek şunları söyler: “Bugün serbest tarzdaki güzel şiirleri de çocuğa ezberletmek icabettiğine göre, durak ve hece vezni ile ilgili olan vasıfları, okul öncesi çağındaki çocuklara veya ilkökul birinci devre öğrencilerine ezberletilecek şiirlerde aramak gerekir”⁴¹ der. Çocuk şiiri “ölçüsüz ve uyaksız da olabilir. Ancak kolay söylenişlilik, kulağa hoş gelme gibi nitelikler göz önüne alınmalıdır.”⁴²

Nice çocuk şiiri vardır ki, bu şiirlerdeki uyaklar melodiden yoksundur. Walter de la Mare, A.A Milne, Edward Lear ve Hilaire Belloc gibi şairleri kastederek, onların, şiirlerde müzik ve gerçek lirik şiirin imgelemi yerine, melodisiz uyaklar sunduklarını ifade eder.⁴³

Altaş, çocuk şiirlerinde ritim, ölçü ve kafiyenin şiirde belli bir sistem içinde bulunması gerektiğini belirtir.⁴⁴

Şiir yazma, şiirin sesiyle ilgili bir durum olduğuna göre, lirik, hikâye ve dramatik konularda yazılan şiirlerde; ses, kafiyeye ve ölçü uyum içinde olmalı; fakat bir şiir serbest formda da olsa bazı biçimsel kurallara uygunluk göstermelidir.⁴⁵ Biçimsel kurallar, dize uzunluğu ve sayısı bakımından ele alınabileceği gibi, şiirin iç kafiyesinin de dikkate alınması gerektiği anlamına gelir. Bu nedenle, ister serbest formda olsun ister kuralcı yapıda olsun şiirin sesi önemlidir.

Çocuklar için öğretme amacıyla yazılan şiirlerin uyaklı ve kafiyeli olması öğrenilen şeyin kalıcılığını sağlar ve öğrenmeyi hızlandırır. Aksan'a göre “Çocuklar kafiyeli ve ölçülü şiirlerden etkilenir ve buna olumlu tepkilerde bulunur: Örneğin:

İlacını alıver-yatağına dalıver / İçiver suyu bir güzel uyu

³⁹ Turhan Baraz, “Çocuk Yazını Sorunlarına Yaklaşım”, Türk Dili, 39 (331), s. 290–291

⁴⁰ Enver Naci Gökşen, Çocuklar İçin Edebiyat, Bakış Matbaası, İstanbul, 1960, s. 46

⁴¹ Gökşen, a.g.e, s. 46

⁴² İbrahim Kıbrıs, Uygulamalı Çocuk Edebiyatı, Eylül Yayınları, Ankara, 2000, s. 91

⁴³ Sloan, a.g.m, s. 47

⁴⁴ Aytaş, a.g.m, s. 54

⁴⁵ Myra Cohn Livingston, Poem-Making: Ways to Begin Writing Poetry, New York, 1991, s. 46

gibi uyaklı ve ölçülü sözler söylendiğinde çocuğun gülümsediğini, gözlerinin parladığını görürüz. Çocuğun bu anlatım biçiminden zevk aldığı gözlenir”⁴⁶

Öyleyse çocuk şiirlerinde şekil konusunu iki bakımdan ele almak gerekir. Çocuğa şiir zevki vermeyi amaçlayan şiirler ve belli bir konuyu öğretme maksadıyla yazılan şiirler. Şiir zevki vermek için bir çocuk şiirinin serbest ya da kuralcı yapıda olup olmaması önemli değilken, çocuklara öğretme amacıyla yazılan şiirlerde kafiye ve ölçünün öğretmeyi kolaylaştırıcı yönü söz konusu olduğu için biçimsel kurallar vazgeçilmez öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Form meselesiyle ilgili tartışılan bir başka konu da, anlam bakımından saçma fakat ritim ve ses bakımından güzel olan tekerlemelerin nasıl değerlendirileceğidir. Çocuklar için, “gerçek şiir”, şiirin melodisinin tekrarlanması merkezinde toplanır. Bu nedenle çocuklar, tekerleme türünden; cinas ve aliterasyon gibi kelime oyunlarından zevk alırlar. Çocuklarda şiir zevki tekerlemeyle başlar ve estetik duygu da bu sayede gelişir.⁴⁷

Form konusunda yapılan tartışmalardan şu sonuç çıkarılabilir. Şiir, sadece çocuğun ezberleyeceği bir tür olarak görülüyorsa, tabii ki ölçülü ve kafiyeyle şiirlerin çocuklar tarafından daha kısa sürede ezberlendiği söylenebilir. Fakat amaç çocuklara şiir zevki vermekse, serbest yazılan şiirlerin de bu konuda dikkate alınması gerekir.

B. Konu

Çocuk edebiyatında olduğu gibi, çocuk şiirlerinde de her şey konu edilebilir. Fakat neyin ne kadar yer alması gerektiğine, çocuğun dil gelişiminin ve bakış açısının sınırları ölçüsünde, çocuklar için yazan şairler karar verebilir.

Şirin, çocukların güldürücü ve betimsel şiirlerden hoşlandıklarını, bu tür şiirlerle kendi yaşantılarını, gözlemlerini, duygularını zenginleştirme imkânı bulduklarını ifade eder.⁴⁸

Bir birey olarak şiirle ilk defa karşılaşan çocuk, içerik bakımından, kendi deneyimlerini ve ilgi duyduğu konuları işleyen; okul hayatını, oyunları, kardeş ve akranlarıyla ilişkilerini; yeni bir ayakkabı almak veya ilk dişlerini kaybetmek gibi özel olayları yansıtan şiirleri ve bunlardaki güldürücü öğeleri tercih eder.

Pek çok çocuk şiiri olan Ralph Fletcher’e göre, lahanadan krala kadar her konu, çocuk şiirlerimizde bulunabilir.⁴⁹ Arnold Adoff, besinler hakkında aşk mektupları ve “bütün ırkların renkleri” hakkında şiirler yazar.⁵⁰ Karla Kuskin, köpekler ve canavarlar; ağaçlar ve rüyalar başlığında bir şiir koleksiyonuna sahiptir. Bir çocuk şiiri için, çadır, bahçe, okul ve aile konuları, besinler, sinek

⁴⁶ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, Ankara 1999, s. 184

⁴⁷ Mustafa Ruhi Şirin, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 108

⁴⁸ Şirin, a.g.e, s. 109

⁴⁹ Fletcher, Ralph, *Twilight Comes Twice*. New York: Clarion Books, 1997.

⁵⁰ Adoff, Arnold, *All the Colors of the Race*. New York: Lothrop, Lee & Shepard, 1982.

ve böcekler, sürüngeñler, hava, ağaçlar, aşk, çamur, gizem ve kargaşa, konu olabilir.⁵¹

Bir anaokulu ğretmeni, ğrencilerinin ocuk şiiri yazan Valerie Worth'un şiirlerini okumayı niçin seçtiklerini şöyle anlatır: "Onun şiiri, çok basittir. şiirlerinde kapalı anlamlar yoktur. Bir anaokulu ğretmeni olarak, sürekli çocukların anlayabileceği karmaşık olmayan şiirleri arıyorum. Bu bakımdan Valerie Worth, çok mükemmeldir. Sıradan objeler hakkındaki şiirinde, günlük hayatı ve meşe palamutundan, zinya çiçeğine; engelli iğneden, imen biçme makinasına kadar her konuyu örebiliriz. Onun şiiri, her gün capcanlı ve yeni bakış açılılarıyla dünyaya bakmamıza izin verir."⁵²

IV. Çocuklar İçin Yazan şairlerin şiir Yazma Metotları

İncelemenin buraya kadarki bölümünde, ocuk şiiri çevresinde yapılan tartışmalar ve ileri sürülen örüşler üzerinde duruldu. Bu bölümde ise ocuk şiiri yazan şairlerin şiirlerini hangi unsurlardan hareketle kaleme aldıkları anlatılacaktır. Mustafa Ruhi şirin'in "ocuk ve şair" adlı şiiri bu konuda bazı düşünceler verebilir. şairin ocuk ve şiir hakkında nasıl bir yol takip edeceğini "ocuk ve şair" adlı şiirde dile getiren şirin'e öre, ocuk şiiri yazan bir şairin sesi, hayali ve kelimelerin ötesindeki anlamları doğurgan bir anlayış içerisinde çocuğa hissettirmesi gerekir⁵³:

"Hayat gerçek, hayal uzun / Pusulasız gemilerle liman arasında
Yeni anlam ve müzik doğurganı"
"Bir boyda örür çocukluğu ile kendini
Anıları saklayan تنها aynada"
"Müzikli dürbünleri olsa da kaldıraç
Uzanamaz istediği her bilinmez yere"
"Aydan patika yolların ışığıyla/ ocuk yükseltir şairi öklere"

Mustafa Ruhi şirin, şiirdeki "tenha ayna" imgesini *ocuksu bakış açısı* yerine kullanır. Böyle bir bakış açısına sahip olan şairin de elinde sonsuz çağrışımlar meydana getiren bir kaynak vardır.

"Müzikli dürbünleri olsa da kaldıraç / Uzanamaz istediği her bilinmez yere"
"ocuk inci atsa da denize/ şair açar sözcüklerin ötesini"

⁵¹ Karla Kuskin, *Dogs and Dragon, Trees and Dreams*. New York: Harper and Row, 1980, s. 25

⁵² Valerie Worth, *All the Small Poems and Fourteen More*. New York: Farrar, Staus Giroux, 1994, s. 111

⁵³ Mustafa Ruhi şirin, *Yıldız Sayan Ağaç*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 16

dizelerinde, şair, çocuğun ulaşamayacağı yerleri ona yakınlaştıran kişidir. Bu nedenledir ki, sözcüklerin kendi anlamlarından başka anlamları olduğunu da ancak şair, çocuğa anlatabilir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Sözcüklerle görünüz, sözcükler gözleriniz olsun... Bir sözcüğün içindeki hece farkları sınırsız imgelemler yaratır”⁵⁴ sözleriyle çocuk şiirinin nasıl yazılması gerektiğine temas eder.

Şairler “sözcüklerin ötesini açmak” ya da “sözcüklerle görmek” için bazı teknikler kullanırlar. Şiirin oluşumu aşamasında kullanılan bu teknikler sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmaya göre şairler şiirlerini oluştururken aşağıdaki teknikleri kullanırlar:

A. Şiirlerde mantıksal oluşumlara fazlaca yer vermemek. Çocuk hayalleriyle yaşayan ve henüz mantığın hakimiyetine tam girmemiş varlıktır. Bu nedenle şiirlerde çocuğun hayalleri ve onun gerçek dünya karşısındaki saf duruşu anlatılır. Bu şiirlerde, çocuğun dünyasındaki gibi, hayal ve gerçek birbirine karışır. Oktay Rifat, çocuğun dünyasında hayalin nasıl bir yeri ve hakimiyeti olduğunu “Ekmek ve Yıldızlar” adlı şiirde dile getirir:

“Ekmek dizimde / Yıldızlar uzakta, ta uzakta
Ekmek yiyorum yıldızlara bakarak/ Öyle dalmışım ki sormayın
Bazen şaşırp ekmek yerine / Yıldız yiyorum”⁵⁵

B. Kelimelerle düzenli bir biçimde oynamak. Dilde sınırlı sayıda öge ile sınırsız bir dünya oluşturma imkânı vardır. Kelimelerin gerçek ve mecaz anlamları şairlere böyle bir imkân sağlar. Çocuk şiirleri yazan Hasan Demir bir kelime oyunu yaparak, şiirde çocuğun ben-merkezci yapısını ön plâna çıkarır.

Babam Para Kazanıyor:

“Niçin gidiyorsun baba/ Her sabah evimizden
Mutfakta ekmek varken/ Ekmek parası kazanmaya?
Bir gün de üç beş kuruş / Dondurma parası kazansana.”⁵⁶

Fazıl Hüsnü Dağlarca da, aşağıdaki şiirde çocuğun duyuş tarzını, mantıksal yaklaşımdan uzak bir şekilde yansıtırken bir kelime oyununa başvurur:

“Yüzükoyun” “Yüzükoyun yatma diyor annem / Yatar mıyım hiç / İster miyim / Yüzümün / Koyun olduğunu?”⁵⁷

⁵⁴ Recep Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2002, s. 79

⁵⁵ Oktay Rifat, Seçme Şiirler, Adam Yayınları, İstanbul, 2000, s. 7

⁵⁶ Hasan Demir, Kuşlarla Büyüme, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2003, s. 29

⁵⁷ Nurhan Kavuzlu, Çocuklar İçin Şiirler, Medya Ofset, İstanbul, 2000, s. 94

C. Şiirlerde uyku ve rüyanın olağanüstülük bakımından sunduğu imkânları kullanmak. Bu tekniğe “Yarım Kalmış Resim” adlı şiir örnek gösterilebilir. Hasan Demir, çocuksu bakışın özgün bir örneğini verdiği aşağıdaki şiirde, okuyucuya rüya âleminde alınmış bir kesit sunar.

Yarım Kalmış Resim:

“Elimi beyaz bir kâğıda koyup/ Resmini çizdim
Ağabeyimin kalemiyle./ Sonra kaldırdım elimi
Kâğıtta/ Bileğimin koptuğu yerden
Kanadı elim./ Bitirmeseydi resmi ağabeyim
Kan kaybından ölecektim.”⁵⁸

Dikkat edilirse şair şiir tekniğini çocuğun dünyasını merkeze alarak geliştirmeye çalışmaktadır. Şair gerçek hayatı bir rüya evreni içinde ele almıştır. Çocuğun dünyası da zaten böyle bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Çünkü çocuğun gerçek olarak algıladığı şeyler bazen hayali, bazen de hayalle karışık bir rüya düzenini yansıtır.

D. Masal ve ilgili unsurları kullanmak. Çocuklar için yazan şairler çocuk şiirlerinde masal ve çağrışımlarını kullanarak, çocuksu bakışı yansıtmaya çalışır. Bunu yapabilmek için şairlerin masalları ve masal sembollerini iyi bilmeleri gerekir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk şiirlerinde masal ve ilgili unsurlar bolca kullanılmaktadır. Bu şiirlerden biri, “Masalın Masalı”dır.

“Evvel zaman içinde/ Ne çocuk ne dağ vardı
Kuşlar yuvalarında/ Masal için ağlardı
Bir varmış iki yokmuş/ Hayal evden uçtu halı
Tılsımlı ayna içinde/ Doğdu masalın masalı
Anka uçtu Kafdağı’ndan/ Kuruyan ırmaklar aktı
Masalların gökçe kuşu/ Masal kandilleri yaktı”⁵⁹

“Uçan halı”, “Kaf Dağı”, “Anka kuşu”, “bir varmış bir yokmuş”, “evvel zaman içinde” sözleri şiirde masal hâkimiyetinin ne düzeyde olduğunu gösterir. Şair, bu şiirde masal diliyle çocuğun dünyasına girmeye çalışır.

Aynı şekilde Orhan Veli Kanık, çocuğun dünyasını masalsi ifadelerle şu dizelerde anlatır:

“Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde / Yüzlerde nur, ekinlerde bereket;
At üstünde mor kâküllü şehzade; / Unutmaya başladığım memleket,

⁵⁸ Demir, a.g.e, s. 24

⁵⁹ Şirin, Yıldız Sayan Ağaç, s. 188

Şakağım da annemin sıcak dizi, / Kulağım da falcı kadının sözü,
Göl başında padişahın üç kızı, / Alaylarla Kafdağı'na hareket.⁶⁰

Ziya Gökalp de “Ala Geyik” şiirinde masalla ilgili unsurlara yer verir.

Çocuktum, ufacıktım/ Top oynadım, acıktım.
Buldu yerde bir erik,/ Kaptı bir Ala Geyik.
Geyik kaçtı ormana,/ Bindim bir akdoğan.
Doğan, yolu şaşırды / Kaf Dağından aşırды.⁶¹

Ziya Gökalp, bu şiirin tamamında çocuğun dünyasına girebilmek ve onu güdüleyebilmek için hem şiirin hem de masalın gücünden sonuna kadar faydalanır.

V. Sonuç

Çocuk şiiri, çağımızda çocuğun keşfedilmesiyle birlikte ortaya çıkan çocuk edebiyatı kavramının doğal bir sonucudur. Üzerinde pek çok tartışma yapılmasına rağmen, henüz “çocuk şiiri” nin ne tür özellikler taşıması gerektiği hususunda fikir birliğine varılamamış olması, bu kavram hakkında bazı şüpheleri de beraberinde getirmiştir. Batıda çocuk edebiyatının ve şiirinin olup olmadığı konusunda herhangi bir tereddüt yaşanmamakta, tartışmaların daha çok çocuk şiirlerinin niteliği üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bizde ise hâlâ çocuk edebiyatı kavramının gerekli olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu nedenle ülkemizde çocuk şiirleri konusunda bir kavram karmaşası yaşanmaktadır.

Çocuk şiirleri konusunda nitelik ve nicelik açısından herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması büyük bir eksikliklerdir. Türkiye’de eleştirmenlerin henüz çocuk şiirleri konusuna yönelmemiş olması ya da bu şiirlerin pek önemsenmemesi nedeniyle, çocuk kitaplarında ve süreli yayınlarında onlarca kişisiz manzumeye yer verilmektedir. Çocuk şiiri antolojilerine alınan pek çok şiirin de çocuksu duyusu yansıtmadığı tartışılabilir.

Şiir araştırmacılarının, önce çocuklarla doğrudan konuşan, onların ilgilerine ses veren ve çocukların bakış açısını yansıtan, çocuklara özgü şiirleri çok iyi değerlendirmeleri gerekir.

Çocuk şiiri konusunda hareket noktası, “çocukların ihtiyaçları ve arzularına uygunluk”tur. Eğer çocuklara şiir zevki kazandırmak istiyorsak, muhakkak ki bu yolu takip etmek gerekir.

Çocuklar için yazılan “gerçek” şiirlerin hangi özellikler taşıması gerektiğini test etmek için, yetişkinlerin, karmaşık lirik şiirlerle ilişkilerini tespit etme konusunda çaba sarfetmek yerine, çocukların sözlü edebiyat geleneği

⁶⁰ Bilge Ercilasun, Orhan Veli Kanık, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 46

⁶¹ Ziya Gökalp, Altın Işık, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976, s. 13

incelenmelidir. Çocuk şiirlerinin nitelikleri tam olarak tespit edilinceye kadar, çocuklar için “gerçek şiir”in ne olduğu konusunda bir tanım yapmamak gerekir.

Çocuk şiiri yazmanın zor bir iş olduğunu kabul etmek gerekir. Zira çocuk şiiri yazarların hem çocuğun dünyasını hem de şiirin evrensel kurallarını bilmesi gerekir. Şiirin evrensel kurallarına riayet edilerek yazılan şiirler de, yetişkinler tarafından bilinçli ve etkili bir şekilde kullanılırsa, çocuğun şiir karşısındaki tavrı istenilen noktaya getirilebilir.

Çocuk şiirleri kafiyeli ve ölçülü yazılabileceği gibi serbest formda da yazılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ister kafiyeli ve ölçülü, isterse serbest yazılmış olsun, şiirin sesle ilgili kurallarına uyulmasıdır.

Çocukta estetik zevki geliştirmenin yolu, ona dildeki ahengi ve ritmi farketten geçmektedir. Bu da ancak edebiyatın evrensel kurallarına riayet eden, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alan çocuk şiirleriyle mümkün olur.

Çocuk şiiri kavramını kabul etmek istemeyenler, yetişkinler için yazılan şiirlerle çocuğa estetik zevk verilmesi gerektiğini ileri sürerler. Fakat araştırmalarda çocuğun yetişkinler için yazılmış şiirlerle eğitilmesinin belli sakıncaları olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sakıncalardan biri, çocuğu yetişkinlerin hoşlandıkları şiirlerden zevk almaya zorlamanın ters tepkiyle sonuçlanabileceğidir. Çocukları “yetişkin dalkavukluğu”na götüren bu tür tutumlardan sakınmak gerekir. Bu nedenle çocuklar için yazılmış gerçek şiirlere ihtiyaç vardır.

Ancak çocuk şiiri kapsamında yazılan şiirler, bu ihtiyaca cevap verememektedir. Bunun belli başlı birkaç sebebi vardır. Bunlardan biri, çocuk şiiri konusunda uzmanlaşmış kişilerin bulunmaması ve bir eleştirel bakış açısının oluşmamış olmasıdır. Bu yüzden çocuk kitaplarını ve süreli yayınlarını niteliksiz ürünler doldurmaktadır. Bununla birlikte bazı güzel şiirler de bu niteliksiz manzumeler arasında kaybolup gitmektedir. İkinci sebep, güdüleyici nitelikte yazılan şiirlerde görülen dilde acemilik konusudur. Şiir çocuğa bazı konuları öğretmek için yazılabilir. Ancak sadece öğretme amacı güden şiirlerde anlatımdaki kurulum ve dildeki ilkelik hemen göze çarpmaktadır. Bu nedenle hangi amaçla yazılırsa yazılsın şiirin estetik değerinden taviz verilmemelidir.

Son olarak çocuk şiirinde belli bir kalitenin yakalanması ve çocuklara şiir zevki kazandırılabilmesi için çocuk şiiri konusunda bir tartışma ortamının oluşturulmasına ihtiyaç var. Belki bu tartışmanın sonucunda “Çocuklar için yazılan her manzumeye şiir denir mi? Çocuk şiiri nedir? Buna kim karar verecek?” sorularına, doğruluğu üzerinde herkesin fikir birliğine vardığı, bir cevap bulunabilir.

Abstract: In this study, children's poetry was examined from many aspects. Debates on children's poetry were scrutinized and it was intensified on the elements which added the children's poetry. It was examined the common and different points of the poems composed for children and adults; and lastly it was made on evaluation about the methods of the poets writing children poetry.

Key Words: Child, literature, poem, children's poetry, criticism

Kaynakça

- Adoff, Arnold, **All the Colors of the Race**. New York: Lothrop, Lee & Shepard, 1982
- Ahmet Haşım, **Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar, Bütün Şiirleri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1987
- Aksan, Doğan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Engin Yayınları, Ankara, 1999
- Asutay, Hikmet, "Çocuk ve Gençlik Yazını ve Okuma Edimindeki İşlevi", (www.kutuphanelergm.or.tr/edirnehalk-oluşum.)
- Atok, Oğuz Kazım, "Çocuk Yazını Diye Bir Şey Var Mı?", *Türk Dili*, 20 (215) 1969
- Aytaş, Gıyasettin, "Çocuk ve Şiir", (<http://w3.gazi.edu.tr/web/giyaytas/cocukvesiir.htm>)
- Baran, Ethem -Hakkı Uslu Gökhan Akçiçek ile Söyleşi, yayim.meb.gov.tr/cocuk.htm - 26k
- Baraz, Turhan, "Çocuk Yazını Sorunlarına Yaklaşım", *Türk Dili*, 39 (331), 1979
- Beyatlı, Yahya Kemal, **Mektuplar Makaleler**, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1990
- Çelebioğlu, Amil, "Çocuk Diliyle Yazılmış Şiirler", *Millî Kültür*, Ankara, 1981
- Demir, Hasan, **Kuşlarla Büyümek**, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2003
- Ercilasun, Bilge, **Orhan Veli Kanık**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998
- Fletcher, Ralph, **Twilight Comes Twice**. New York: Clarion Books, 1997
- Gökalp, Ziya, **Altın Işık**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1976
- Gökşen, Enver Naci, **Çocuklar İçin Edebiyat**, Bakış Matbaası, İstanbul, 1960
- Hirsch, Edward, **How to Read a Poem**. New York: Harcourt Brace, 1999
- Horozcu, Oktay Rifat, **Seçme Şiirler**, Adam Yayınları, İstanbul, 2000
- Kaplan, Mehmet, **Sevgi ve İlim** (Derlenmiş yazılar), Dergah Yayınları, İstanbul, 2002
- Kavuzlu, Nurhan, **Çocuklar İçin Şiirler**, Medya Ofset, İstanbul, 2000
- Kıbrıs, İbrahim, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, Eylül Yayınları, Ankara, 2000
- Koch, Kenneth, **Making Your Own Days: The Pleasures of Reading and Writing Poetry**. New York: Scribner, 1998
- Kuskin, Karla, **Dogs and Dragon, Trees and Dreams**. New York: Harper and Row, 1980
- Livingston, Myra Cohn, "But Is It Poetry?", Part 2. *The Horn Book Magazine*, New York, 1976

- , **Poem-Making: Ways to Begin Writing Poetry**, New York: HarperCollins, 1991
- Nas, Recep, **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2002
- Polat, Müge Sucu, **Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şiirlerinde Çocuk Teması**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002
- Rosenberg, Liz, "Has poetry for kids become a child's garden of rubbish?" *The New York Times Book Review*, November 10, Section 7, 1991
- , **The Invisible Ladder: An Anthology of Contemporary American Poems for Young Readers**. New York: Henry Holt, 1996
- Sever, Sedat, **Çocuk ve Edebiyat**, Kök Yayıncılık, Ankara, 2003
- Sloan, Glenna, "But Is It Poetry", *Children's Literature in Education*, Vol. 32, No. 1, 2001
- Styles, Morag, **From the Garden to the Street: Three Hundred Years of Poetry for Children**. London: Cassel, 1998
- Şimşek, Tacettin, "Çocuk Edebiyatı ve Dergiciliği", *Yağmur*, Sayı: 18 Ocak - Şubat - Mart, İstanbul, 2003
- Şirin, Mustafa Ruhi, **99 Soruda Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994
- , **Yıldız Sayan Ağaç**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2002
- Worth, Valerie, **All the Small Poems and Fourteen More**. New York: Farrar, Staus Giroux, 1994
- Yavuzer, Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999
- Yetkin, Suut Kemal, **Şiir Üzerine Düşünceler** Varlık Yayınları, İstanbul, 1969